

SOCIJALNA SKRB O STARIJIM OSOBAMA, SAVJETOVANJE, OPATIJA, 8.-10. PROSINCA, 1999.

Opća skupština UN-a je na svom zasjedanju 1998. godine (Rezolucija 53/109) proglasila 1999. godinu Međunarodnom godinom starijih osoba. U Rezoluciji su pozvane države da osnuju nacionalne odbore za obilježavanje Međunarodne godine, te da izrade konkretne strategije za postizanje društva za sve uzraste. Također je predloženo da Komisija za socijalni razvoj u svoj rad uključi problematiku starijih osoba i pripremu posebne sjednice opće skupštine posvećene primjeni dokumenta iz Kopenhagena, odnosno Svjetskog sastanka na vrhu o socijalnom razvoju predviđenog za 2000. godinu.

U skladu s navedenim Vlada Republike Hrvatske osnovala je Nacionalni odbor za obilježavanje Međunarodne godine starijih osoba koji je, u suradnji s Ministarstvom rada i socijalne skrbi, te Visokom zdravstvenom školom, organizirao dva skupa:

1. Konferenciju u Dubrovniku od 22. - 24. rujna 1999. godine pod naslovom "Strategije razvoja skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj" koja je bila globalne naravi. Na njoj su sudjelovali predstavnici sljedećih ministarstava: rada i socijalne skrbi, zdravstva, turizma, gospodarstva, vanjskih poslova te nevladine organizacije.
2. Savjetovanje u Opatiji od 8.-10. prosinca 1999. godine pod naslovom "Socijalna skrb o starijim osobama", na kojem su sudjelovali predstavnici centara za socijalnu skrb, domova umirovljenika i nevladinih organizacija, dakle oni koje se bave neposrednim radom sa starijim osobama. Na skupu je bilo prisutno oko 250 sudionika.

Skup je otvorio pomoćnik ministra rada i socijalne skrbi Marijan Pokrajčić. Uvodni govor je održala dr. Katica Ivanišević u kojem je istaknula da su napredak u znanosti i poboljšanje uvjeta života glavni razlozi povećanju broja starijih osoba u svijetu. Tako je 1950. godine bilo svega 2 milijarde ljudi starijih od 60 godina, dok su predviđanja za 2000. godinu oko 590 milijardi. Predviđa se da će 2025. godine 25% stanovnika biti starije od 60 godina. Ti trendovi rasta ukazuju na potrebu posebne brige o novim mogućnostima u cjelovitoj skrbi za starije osobe.

Mladen Havelka održao je plenarno predavanje pod naslovom "Potrebe i mogućnosti uvođenja novih modela cjelovite skrbi o starijim osobama". Na početku izlaganja napomenuo je da će više govoriti o tome koji problemi stoje na putu uvođenja novih modela skrbi za starije osobe. Istaknuo je da je centralizacija skrbi za stare velika te da bi trebalo ostvariti više suradnje i koordinacije u radu zdravstva i "socijale". Cjelovita skrb za starije osobe znači zadovoljiti sva načela UN-a koja obuhvaćaju pet područja: neovisnost, sudjelovanje, skrb, samoispunjenje i dostojanstvo. Ovdje ću istaknuti samo neka: starije osobe trebaju živjeti u vlastitom domu što je duže moguće, trebaju biti integrirane u društvo, te podijeliti svoja znanja i vještine s mladim generacijama. Bolesnima i nemoćnima treba osigurati odgovarajuću razinu institucionalne njege. Starije osobe trebaju imati priliku za pun razvoj vlastitih mogućnosti i na kraju trebaju imati mogućnost živjeti dostojanstveno i sigurno, bez iskorištavanja i bez tjelesnog ili psihičkog zlostavljanja. Također je istaknuo da razvoj lokalnih inicijativa za skrb o starijim osobama treba uključiti suradnju vladinih, nevladinih i crkvenih organizacija. Naglasak je stavljen na vaninstitucionalnu skrb koja je jeftinija, kvalitetnija i humanija.

Predavanje prof. dr. Vlade Puljiza pod naslovom "Socijalna politika Republike Hrvatske u kontekstu skrbi o starijim osobama" izazvalo je burnu reakciju sudionika. Naime, prof. dr. Puljiz je istaknuo da se starije osobe trebaju promatrati u novom kontekstu u modernom društvu, gdje se opseg klasičnog rada smanjuje, te postavlja pitanje: Što država radi u toj situaciji? Neophodna je reforma mirovinskog sustava i to kroz podizanje godina odlaska u mirovinu (budući da se na mjesta onih koji odlaze u mirovinu ne primaju novi ljudi) i promjena indeksacije mirovina. Kod nas se ta reforma dogodila, ali nepripremljeno. Glavna promjena je uvođenje II. stupa osiguranja, odnosno kapitalizacija mirovina. Rizici koje donose takve promjene su sadržani u pitanju kako će se upravljati tim sredstvima i kako će na njih utjecati inflacija. Na kraju je zaključio da od državne mirovine ne treba očekivati rješenje materijalnog problema umirovljenika, jer će država sve manje moći intervenirati preraspodjelom sredstava zbog sve većeg broja umirovljenika. Ljudi će se sami na druge načine morati pobrinuti za svoju starost.

Izlaganje "Prikaz istraživanja - Razvoj novih modela cjelovite skrbi za starije ljude u Hrvatskoj", koje je pripremila dr. Jasminka Despot-Lučanin, a prezentirala Mirna Kostović, bilo je zanimljivo iz dva razloga. Prvo zato što su prikupljeni podaci iz cijele Hrvatske (2934 osobe) o zdravstvenim i socijalnim potrebama starijih osoba koje žive u svojim kućanstvima, te o njihovim potrebama za socijalnim i drugim uslugama, a drugo zato što to istraživanje ima i svoju akcijsku primjenu. Naime, cilj projekta je razvoj modela cjelovite skrbi o starijim ljudima i njihovim obiteljima sukladno regionalnim razlikama i poslijeratnim okolnostima. Iz istraživanja je vidljivo da su neki oblici skrbi dostupni kao npr. liječnik, zdravstvena njega, fizikalna terapija, dok su manje dostupne usluge pomoći u kući. Najmanje su dostupne usluge u vezi sa slobodnim vremenom i aktivnošću starijih osoba. Rezultati su također ukazali da u brizi za starije osobe treba voditi računa o sposobnostima, navikama i očekivanjima koja su specifična s obzirom na dob, spol, naobrazbu i kulturnu sredinu u kojoj žive.

Prof. Marijan Valković održao je predavanje pod naslovom "Socijalni nauk crkve i skrb za starije osobe". Na samom početku je istaknuo da starenje nije jednoznačno određen pojam. Svakako je jedna od važnih dimenzija starosti i duhovnost. Stoga tu crkva ima sintetičku i vrijednosnu ulogu. Ona još od svojih početaka vodi brigu o starijim osobama kroz karitativni rad, različite bratovštine, stariji imaju važno mjesto u vladanju, a starije osobe su i više privržene vjeri. Crkva danas ima važnu ulogu u promoviranju vrijednosti starih, pogotovo stoga što su danas na Zapadu važne norme mladost, rad i sposobnost. Danas je pogotovo važno ukazivati na dostojanstvo bolesnih, nemoćnih i siromašnih, a u tome važnu ulogu treba imati obitelj kojoj treba pomoći da tu svoju ulogu što bolje provodi. Istaknuo je i brigu Pape za starije osobe, kojima se obratio pismom u kojem kaže: "Život je prolazan, ali je prelijep da bismo se od njega umorili" i dodaje "Starost je povoljno vrijeme da se dovrši pustolovina života, ona je Božji blagoslov". Također podsjeća: stariji su memorija kolektiva, upozoravaju na dublje i neprolazne vrednote, oni su čuvari skupnog pamćenja, žive biblioteke i veza među generacijama. Kada je u pitanju umiranje i smrt, Papa poziva na smirenost.

U izlaganju Vesne Baus pod naslovom "Aktivan pristup starenju i demografskoj revoluciji" naglasak je stavljen na obilježavanje godine starijih osoba u svijetu koja ima za cilj osvještavanje posljedica starenja. Naime, 2050. godine svaka treća osoba će imati 60 godina. Za te promjene društvo se već sada treba pripremiti. S jedne strane društvo je težilo

produljenju života, ali je pitanje kako uz to zadržati i kvalitetu. Valja poticati sve nacionalne, odnosno regionalne aktivnosti koje imaju za cilj skrb o starijim osobama. UN ukazuju na važnost inicijative na dugi rok i potrebu stvaranja baze podataka za nacionalne programe i politike u skladu s rezolucijom "Društvo za sva godišta".

U zadnjem plenarnom predavanju "Suradnja centara za socijalnu skrb, nevladinih udruga i jedinica lokalne uprave i samouprave" Ana Balaband je ukazala na novosti u novom Zakonu o socijalnoj skrbi, u kojem je suština načelo supsidijarnosti. Naime, pojedinac je odgovoran prema sebi i prema svojim članovima. Ako ne uspije onda, intervenira lokalna zajednica i susjedstvo, a tek na kraju država. Naime, gospodarske prilike su različite od regije do regije, negdje postoje a negdje ne postoje nevladine organizacije, negdje vrlo dobro surađuju s vladinim organizacijama, a negdje ne. Budući da kod nas ne postoji tradicija rada nevladinih organizacija, dodatni problem stvara i financiranje koje bi trebalo temeljiti na oslobađanju od poreza. Kako bi briga za starije osobe bila što bolja, potrebno je udružiti sve postojeće kapacitete i zajednički unapređivati programe rada. Također je istaknula da 97% starijih osoba živi u svojim kućama/stanovima, te da je primarna zadaća bolja vaninstitucionalna skrb. Ključ rješenja je u socijalnom radu u lokalnoj zajednici, jer se na taj način bolje upoznaju potrebe svakog pojedinca i bolje koordinira rad organizacija koje djeluju na području lokalne zajednice. Financijsku podršku tom radu trebale bi pružiti jedinice lokalne samouprave.

Drugi dan skupa se odvijao u radu po skupinama sa sljedećim temama:

- a) Skrb izvan vlastite obitelji - dom socijalne skrbi i udomiteljstvo
- b) Radnookupacijske i rekreacijske aktivnosti osoba starije životne dobi
- c) Iskustva u pružanju pomoći i njege u kući i suradnja s nevladinim udrugama
- d) Zdravstvena skrb o starijim ljudima u institucijama i izvan nje
- e) Socio-psihološki faktori od utjecaja na kvalitetu i dužinu života
- f) Uloga lokalne uprave i samouprave u skrbi o starijim osobama.

Odabrala sam rad u skupini C, budući da je uloga nevladinih organizacija važna u skrbi za starije osobe i zbog toga što je to kod nas taj rad još u počecima, a početna iskustva su dragocjena. Izlaganje su imale sestra Ljiljana Todorčić, ravnateljica doma umirovljenika "Lovret" u Splitu i Daša Poredoš iz nevladine udruge *Duga* u Daruvaru. Sestra Ljiljana je govorila o osnivanju izvaninstitucionalne skrbi pri domu umirovljenika, jer velik broj ljudi čeka na smještaj u dom, te se njihove potrebe ne mogu zadovoljiti u dogledno vrijeme. Stoga je bilo potrebno u već postojećem domu razviti i taj vid skrbi. U početku je broj korisnika bio malen (1995. godine je svega 17 korisnika primalo pomoć i njegu u kući, a 40 dostavu hrane). Obilaskom terena ukazala se potreba za većim brojem zaposlenika. Prema zadnjem izvještaju 1998. godine 139 korisnika je uključeno u vaninstitucionalnu skrb doma "Lovret". Također je pri domu osnovana udruga "Dragovoljac". Dom surađuje s nevladinim udrugama koje se nalaze na području Splita: *Mi, Mirta, Caritas, Udruga oboljelih od multiple skleroze*, itd. Daša Poredoš je govorila o aktivnostima udruge *Duga* koja je osnovana u studenom 1993. godine, a djeluje pri Centru za socijalnu skrb Daruvar. Cilj te udruge je poboljšanje kvalitete života ostarjelih osoba, s posebnim naglaskom na smanjenje ugroženih domaćinstava, javnu promidžbu i ukazivanje na potrebe u lokalnoj zajednici,

telefonsku pomoć i dobrovoljni rad. Udruga obavlja mnoge aktivnosti: dostavlja hranu u kuću, obavlja kućne poslove, pomaže pri održavanju osobne higijene, organizira javne tribine, izdavanje informativnog biltena (koji je namijenjen djeci, starijima i stručnjacima), organizira izlete, medijsku promidžbu, savjetovanišni rad i suradnju s tijelima lokalne uprave i samouprave. U diskusiji se raspravljalo o nekoliko problema: kako se financiraju nevladine organizacije, na koji način birati volontere i uopće kako ih motivirati za rad sa starijim osobama, potaknuti bolju suradnju Ministarstva zdravstva i Ministarstva rada i socijalne skrbi na suštinskom rješavanju socijalne i zdravstvene skrbi.

Treći dan skupa su izneseni zaključci Konferencije:

- Poticati osnivanje privatnih domova umirovljenika
- Sustavno poticati udomiteljstvo kao alternativu u skrbi za starije osobe
- Promicati bavljenje tjelesnim aktivnostima i otvarati centre za rekreaciju
- Aktivnosti socijalne skrbi usmjeriti na vaninstitucijske
- Sustavnije pomagati obiteljima koje skrbe o svojim starijim članovima
- Donacije za socijalnu skrb osloboditi od poreza i tim putem doći do sredstava za pomoć najugroženijim starijim osobama
- Zakonski riješiti pitanje volontera
- Uvažavati specifičnosti pojedinih regija za potrebe socijalne skrbi
- Uspostaviti program hospicijske skrbi
- Na lokalnoj razini poticati suradnju vladinih, nevladinih i crkvenih organizacija
- Saznanja iz gerontologije uvoditi u škole i fakultete i tako razbijati predrasude o starima
- Zakonski urediti da se poštuju izdvajanja od 5% za socijalnu skrb na lokalnoj razini
- Posebno brinuti o onima koji nemaju nikakvu organiziranu socijalnu skrb
- Tiskati vodič za starije osobe i njihove obitelji na području svake županije

Na kraju možemo zaključiti da je cilj savjetovanja bio senzibilizirati djelatnike koji se bave neposrednim radom sa starijim osobama i upoznati ih s novim mogućnostima skrbi i potrebom uvođenja novih modela rada i suradnje, pogotovo na lokalnoj razini.

Ana Štambuk